

مكتب ادبيّه

محرری :

محمد زیور

صاحبی : رشاد

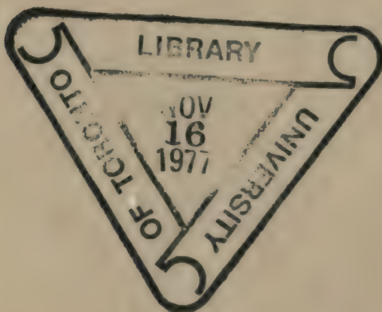

استانبول

(آ. ماویان) شرکت مرتبیه مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سی نومرو ٥٢

١٣٠٥

شركت مرتبيه مطبعه وكتبخانه‌سی — باب عالی جاده‌سنده
نومرو ٥٢

افادهٔ مرامم:

مفصل بر مقدمه یازمق املنده بولندم؛ کوردم که کتابم بر مقدمه‌دن عبارت قالمش. برده اسمی ایله مندرجاتی بیننده بیوك بر فرق واردر. نه یاپه‌لم؟ ارباب مواخذه ایله کورشمکه بلکه بر وسیله اولور .....

محمد زیور

حکمت ادبیه

بر دفعه ادبیاتك بزده بش اون سنه‌دن و اوروپاده اوچ درت عصردنبری کسب ایتدیکی اهمیت مهمه‌سنی تسلیم ایله کمال بك افندینك آتیده‌کی مطالعهٔ حکیمانه‌لرینه عطف لحاظهٔ دقت ایده‌لم، ماوضع لهك علویت حقیقیه‌سنی ینه صفحهٔ علیاده ابقا ایلیه‌جك نظرلرمزده بر قوت امعان پیدا اولدیغنی حس ایدرز.

اوحالده ایسه «اکلامق ایچون اوقومق غیر کافیدر» فکر سقیمنه رغماً نظر ذی ابتصارمزده بر شموله تدقیق، بر آرزوی مطالعه منجلی اولدیغنی کورور و اکلامق املنده بولنیلان بحثی کتابك دها ایلك سطرلرنده فهم ایله شوق وغیرت مطالعه‌مز طبیعی مزداد اولور. ایشته او مطالعه:

«... سوزك احوال وجدانیه‌یی تحویلده اولان تأثیر بلیغنه مبنی بر بیوك فائده‌سی دخی ملتك حسن تربیتنه خدمتیدر که حقیقت حالده لفظاً ادبیاتك مأخذ اشتقاقی

ادب ایسه معناً ادبك مصدر انتشاری ادبیاتدر دینیله -
بیلیر...

برده اتحاد مدنیت هر ملتك بر شخص مثال ذی
حیاتیدرکه لسانی ادبیاتدر. اوجهتله ادبیاتسز ملت دیلسز
حیوان قبیلندن اولور...»

کمال بکك بو منقح تعریفلریله ادبیاتك محسناتی
ینه تحدید ایدلمامش اولیور. چونکه صره‌سی کلیرسه
کوریله‌جکدرکه بو کون الك مهم مبحث، ادبیاتدر؛ انك
اهمیتنی اکلامق ایسه هرمنتسب ادب اولانه لازمدر.

ایشته بز ، انك درجهٔ الزمیتنی تعیین ایچون ادبیاتك
اولیاتنه طوغری ارجاع نظر ایتدك .

اوت، برجمعیتك اساس بقاسی، بر فکرك تعالیٔ اصالتی
مادةً دکل معناً تأمین ایدیلور . سجایای بشریهٔ فطریه‌مزك
منبعی وجدان و وجدان ایسه جهان معموریته بدل برعطیهٔ
آلهیه‌درکه الك کریم افعال و محاسنك محفظهٔ علائقی مقامنده‌در.

وجدانی تربیه ایدن ادبیات و تعبیر دیکرله ادبدر .
تربیه ایسه معلومدرکه نضارت دائمه‌یه مالك جمعیتك بر
اشکوفهٔ عصمتی کبیدر.

مزیات خلقیه‌نك مربیسی اولان وجدانی بر گنجینهٔ معرفت الله ایدن ینه ادبیاتدر .

ادبیات، برده میزان ذکای بشردرکه برملتك ترقیات مدنیه و کمالات انسانیه‌سی انکله تعیین ایدیلور.

برقومك مشکور المآثرینی تاریخك شرف ابدیتنه الحاق ایلیان ادبیات دکلمیدر ؟!

شمدی ادبیاتك نه وجهله ظهور وترقی ایتمش اولدیغی سؤالی بزم ایچون حل اولنه‌جق بر مسئله‌در . بشریتك مبادیٔ ظهورندن نقل وقایعه باشلایه‌لم :

ماضی یه ارجاع نظر ایدنجه انسانك چشم بصیرتی روزکاردن آچلمش ایکی یاپراغه مصادف اولور . بو ایکی یاپراق اوزرنده برحکومتك وقایعی ؛ برملتك مآثر مدنیه وسائره‌سی مندرج بولنورکه ایشته فلسفه کبی بیوك درسلر بوراده اوقونمغه باشلار.

ادبیات فلسفه کبی افکار بشرله ظهور ایدوب ترقی ایتمشدر .

بو بابده . . . افندی ایله جریان ایدن مباحثات اره‌سنده : « ادبیات، فلسفه‌نك برجزئیدر » دینلمشدی. تتبعاتم بو تعریفك اهمیتنی نظرمدن اسقاط ایلیور. زیرا ادبیاتك

فلسفه کبی افکار بشرله ظهور ایلدیکنه وفلسـفه‌دن دها
پارلاق مظفریتلر احراز ایتدیکنه منصفانه دقت ایده‌جك
اولنورسه ادبیاتك فلسفه‌نك برجزؤیاولمیوب بلکه فلسفه
قدر برعالم معرفت دیکر اولدیغی اکلاشیلور.

ادبیاته تعلق ایدن بر سوزی مثلا برشعر انفسی هر
لسانك بدایعپرستانی استحسان ایده‌بیلور.

باخصوص: «سوز . . . .

او بر رسـام بدایعدر: بیك درلو خیـالی لوحه‌لر
اوزرینه بیك درلو نظری الوان ایله ـ محاسن طبیعتدن
هانکیسنه اولسه ـ برصورت ویرر. حتی تمثاللرینی عکس
مشخص کبی معدوم ایکن موجود کوستر‌ر. فقط کندینی
تصویر ایتمك ایستدکجه یالکز ظواهرینی تجسم ایتدیره‌بیلور
معنویاتی ینه بولنـدیغی عالم بالای استتارده منزوی قالیر!»
واقعا سـوز، بعضـاً بر موجودك شهرت و ماهیتنی بیان
واخطاره برقوش، بر ارسلان پنچه‌سیله باشلیه‌رق ـ کندی
مزیتنك تعریفندن بحق، عاجز قالدیغنی ـ ظن ایتـدیرر؛
فقط صحرالر میانده طاعون بلا کبی ترقی ایتمکده بولنان
. . . عسکرینی‌ده پیش جلالنده قوماندانلریله برابر توقیف

ایاوب : «عسکرلر! شو اهراملر اوزرندن سزی قرق عصر تماشا ایدییور!..»

دیه خطابنده بولندیردیغی کوریلور. دیمك که سوز بعضاً ده طاشه قلب اولیور!..

بورالرینی بر طرف، ادبیاتك اقسام متممه سندن بولنان تنقید یالکز باشلی باشنه بر فلسفه در.

فلسفه یی بوراده طبیعی (محب عقل) ك تعریفی وجهله حقائق اشیایی تتبعدن عبارت اولمق اوزره قبول ایدرز.

اکرچه احمد مدحت افندی (فیثاغور) ك بو تعریفلرینی نه جرح و نه قبول ایتمیورلرسه ده قطعی بر مطالعه ده بیان ایتمدیلر، فقط بر المان حکیمنك حکمت جدیده سنی تنقیداً یازدقلری رساله ده:

«شرقده، غربده فیلسوفی یعنی حکمت ایچون یاپلمش اولان تعریفلری خمیر ایدیر ایسه‌ك بوندن چیقه‌جق خلاصه هر شیئك، هر حکمك طوغریسی اوله‌بیلور.» بیوریورلرکه هر شیئك، هر حکمك طوغریسنی استحصال ایچون نه تتبعات عمیقه‌یه مجبور اولنه‌جغی وارستهٔ اشتباهدر.

اربابنه معلومدرکه وحدانیته دائر ایدیلان مباحثات آره‌سنده انسان، بعضاً تاریخ طبیعی، حکمت طبیعیه‌دن ماعدا

هندسه، علم نباتات وطبقات الارضه‌ده مراجعت ایدر.
مقصد تأمین غلبه ایسه‌هر شیده تفریق جائز دکلدر.

مقصود اولان جهته کله‌لم:

جمعیت بشریه‌مزك اك زیاده ترقی ایتدیکی بر زمان قرون وسطادر.

اقصای غربدن منتهای شرقه توجه ایدن اقوام وملك نتایج كارزانه‌لری حالا باقیدر صد هزار تشكركه او عمومی حركتلر، جمعیت بشریه‌مز ایچون موجب استفاده اولمشدر. ادبیات ایسه پك بیوك فتوحاته مظهر اوله‌رق ترقی ایتمشدر چونكه ایکی بیك سنه اقدم جمعیت نظرنده صنعت اقناعیه‌یی حائز اولان، اعاظم ونوادردن ویهودیلر، مصریلر، هندلیلر عندنده كاهنلر، یونانستانك اك بیوك خطیبلرندن معدود ایدی.

سماده‌کی اجرام بی شماره باقوب حادثات واقعه ومستقبله حقنده ــ صرف شارلاطانلق! ــ اعطای معلومات ایدنلر تعزیز اولنوردی.

واقعا خلق‌ده معذور ایدی. زیرا معارف بشریه‌لری او صره‌ده معابدده سرسری راهبلر طرفندن نقل وحکایه طریقیله ایدیلان نصایحدن عبارت بولنمشدر.

دها غربی شوالیه‌لك عالمی میدانه چیقار چیقمز هر سینور «الحکم لمن غلب» حکمنی استحصال ایله رفع رایت استقلال ایدر و (شاتوسی) داخلنده جهانگیر اولمغه چالیشیردی.

حالبوکه بوشاتولر صورت انتظام و برصانتجه برقلعه‌دن اشاغی قالمز ایکن اوچ درتیوز بهادرك نظارتی تحتنده بولنوب دائما محافظه اولنان ابوابی، بر راهبك آواز خطابت اقناعیه‌سنه انشقاق دکل بردنبره کشاده اولوردی!

اسپانیا مظالمی کبی بیوك ومدهش بر طاقم حرکات وحشیانه‌یی وجوده کتورن کلیسا آدملریدر.

ایشته اهل صلیب محارباتی اثناسنده دخی بر قاچ یوز بیك صلیبیونی ارض فلسطینلره دکین مجلوباً سوق ایلیان قوهٔ کلام و یاخود تأثیر بلاغتدر که بو خصائلك همان جمله‌سی ادبیاته عائددر.

حقیقةً طوفاندن صکره فطرته عائد حادثات استثنا ایدلدیکی حالده صحنهٔ بشریتده هر کونا حرکات و انقلاباتی وجوده کتورن تأثیر قوهٔ کلامدر.

فلسفه ایسه بو کون اختلالات دولیه‌یی، اقوام سامیه

حكمدارانـدن مشهور (بخت نصر) نامنـه ذكر اولنان هيكل فتوحاتدن متـولد بر دعوا اولديغنى شدتلى ومعمق محاكمات ايله تعيين ايديور ديمك اوليوركه لزومى حالنده، فلسفه‌نك آليهات، علم روح واخلاق كبى اقسامندن منطق وصنـايع نفيسـهٔ ادبيه‌دن يالكز بلاغت احراز غلبـات ايده‌بيلمشدر.

منطقـك تأثيرى عقله، بلاغتك قلبـه اولديغنى ادعا ايدنلرك مطالعاتى مصيبدر.

منطق يعنى قياساتيله معتبردر. ضايع بشريه‌يه متعلق آثار مدنيه‌نك جمله‌سى هپ اوقياسات سايه‌سنده ساحه‌كير بروز اولمشدر.

انكلتره‌لى (نيتون) انقلابات قمريه‌يى بر جسمك انحطاطنه قياس ايدوب دوشونمكده ايكن برالمانك سقوطندن اجرام سماويهٔ منجذبه قانونلرينى كشف ايتمشدر!

بو بحثه ارتق شو جملهٔ حكميه ايله نهايت ويره‌لم :

«فلسفه، افكارك معرفته قارشى برحركتى اولوب بو حركتده اصول قياسات ايله اجرا اولنور.»

* *
*

دها مهم بر بحثه كلهلم :

انسان بر حيوان ناطق ايمش !..

فى‌الحقيقه لسان، انسان ايچون بر واسطهٔ تميزدر. فقط فضائل انسانيه شرافت نطقيه‌ده انتها بولميور ....

نطق شرفندن محروم بولنمش حيـواناتك كنديلرينه مخصوص اشاراتى اولسـه كركدر . بعض دفعه نطقه بدل اشارت واقعدر .

مثـلا بر تهلكه حس ايدن بر حيـوان، قولاقلرينى حركت ايتديرمكله همجنسنى بوحالدن خبردار ايديور .

بو حالده (آدم اوغلنى) تعريف ايدركن بر (حيوان ناطق)در ديمكدن ايسه نطقه بدل (محق) تعبيرينى استعمال ايتمك اولادر.

زيرا انسـانى حال بهيميتـدن تفريق و تميزه مدار لساندن غيرى مزياتى يوقيدر . از جمله انسـان شكليله‌ده انساندر. بوحالده انسان شكليله، فكريله انسـاندر تعريفى شايان ترجيحدر.

بوسوزلرى سويلمكدن مقصدم حيوانك ولو نطقى‌ده اولسـه مادام كه فكرك مبناى عليهى ساحاتدن محرومدر مع مافيه ينه حيواندر حكمنى بيان ايتمكدر.

شمدی او انسانك شعر کبی روحه عائد خصائص بدیعه‌یی نصل بر سوق ایله کسب ایتمش، شاعر اولمش حقیقتلرینی برر برر شرحه باشلایه‌لم:

بو تشهیرکاه مکوناتی تماشا ایله آثار تحیردن غیری نه‌یه مالك اولیورز؟ یاخود مصنوعات قدرتی بوقدر سنه‌لردنبری تقلیده چالیشان جهان معرفت، مناظر طبیعیه‌دن هانکی برینی تصویرده بر اقتدار فوق العاده کوستره بیلمشدر.

اك مشهور رساملرك لوایحنه دقت بیورلسون طبیعی بر کوزللکدن اثر کورلمز. فقط خلقتده موجود اولان محاسن و بدایع انسانی ارشاد وانطاقه هرحالده کافیدر.

ذاتاً شاطو بریانك تعبیری وجهله انسان، بوتماشاخانهٔ فناده (موروه‌ن) حکمدارانك مقابری اوجنه اوطورمش اسقویچالی شاعر اعمی (اوسیاًنه) بکزر: النی ظلال ایچنده برطرفه اوزاتسه اجساد اجدادینك برجزئنه تماس ایتدیرر!.

واقعا انسان ترقیات بشریه، مکتسبات مدنیه‌سی سایه‌سنده واصل مرتبهٔ کمال اولمش و بهایمه مخصوص اولان اطوار واوضاعنی کلیاً ترك و تبدیل ایلمشدر.

انسان او حالندەده متأثر اولوب شو قدرکه سنوحات قلبیەسنی تصویردن عاجز ایدی؛ بعض تأثراتك نه شکایتی ونه کوز یاشلری واردر؛

* * *

قدمادن سقراطك «سن سنی بیل» معناسنه اولان Γνῶθι σ, αὐτόν قول مشهوری حقیقةً برحکمت مجربهٔ بشر اطلاقنه سزاواردر.

نوع بنی بشر، کرهٔ ارضی اسکان ایدر ایتمز اولا کندی شکل غریبنه تعجب ایتمش وینه کندی احوالنی تدقیقه باشلامشدر.

انسان، بر چوق سنەلر ـ شمدیکی کبی ـ اویله بر طاقم حقائق اشیایی مدققانه تحری ایله توغل ایدەجك قدر نه شدت ذکایه ونه جودت افکاره مالك دکل ایدی.

نظر حیرتنك معطوف بولندیغی نقطەیی فرق وتمییز ایدەبیلمك آرزوسیله اجزای کائناتك بر ذرەسنی بیله نکاه ابتصارینه الماق ایستمیوردی.

یالکز بو وجهله تعمیق فکر ایدن انسان، فیاض مطلقك کندیسنه بخشایش آلهیسی اولان خصائل متمیزەسی

همتیله آمال مخصوصه‌سنی بر کون ترویج ایده‌بیله‌جکنی فهم ایلدی .

ایشته انسانك کندی اوزرنده اجرا ایلدیکی تجارب، فلسفه نامنی‌المش وبوسوزی تأیید ایدن حکمای غربیه‌دن بری دخی :

« فلسفه‌یی سورم ، چونکه انسانیتی اعلا ایدر ! »

دیمشدر .

فلسفه حقنده بیان ایتدیکمز شو بر قاچ‌سوز، اولکی مطالعاتمی نقض ایدیور ظن اولنمسون !

او وقتلر ، احتیاجات بشریه‌یه قعر دریاده کزمك؛ بالونلرله استکشافاته دوام ایتمك موفقیتنی آرزو ایتدیره‌جك هیچ برلزوم حس اولنمامشدی .

او صره‌ده فلسفه ، یالکز احوال بشریه‌دن باحث بولنیوردی .

هرنه حال ایسه انسان، احوال بشریهٔ مجربه‌سنی خارجه تطبیق ایتمك ایستدیکندن طبیعتله‌ده موانست پیدا ایتمك شرفنه مظهر اولدی .

تجارب مشهوده‌مزله‌ده مثبتدرکه استفاده ایدیله‌جك

اشیا ایله ابتدا انسیت حاصل ایتمك وبو وجهله اندن مستفید اولمق اقتضا ایدر .

شمدی بوحاله (ملکه) دینلمشدرکه بر شیئك حقائق ودقایقنه اطرافیله واقف اولمقدن و دها طوغریسی کسب رسوخ ایلمکدن غیری هیچ بر معناسی یوقدر .

ایشته انسان ملاحظاتنی اشیایه تطبیق ایتمکه باشلادیغی آنده ایدی که سنوحات قلبیه‌سیله جابجا آهنـك ، ترقی، تعاقب کبی موجوداتك برقاچ قوانینی تماشایه باشلامشدر .

سنوحات قلبیه‌یه مظهر اولان فکر اصحابی ایسه جمعیته بیوك وجدی خدمتلر عرض ایتمشدر.

قلبك اوسانحاتی آثار قدرتك خفی و دلپذیر اسرارینی بزه تبلیغ وعرض ایدن تماشالردن عبارتدر .

تماشالردن، تصـاویردن ذوق الەجق نظرلر ، طبیعی برمدت نور بصر واسطه‌سیـله صفحات ذهنه نقل ونقش اولنان لوایح الوان دنارى‌ده سیر و هر برینك ماهیتلرینی اکلامق ایستیه‌جکدر.

صفای طبیعتله دوشوندیکی حالده قوهٔ ممیزه ومحاکمات عقلیه‌دن هرنه حال اولورسه بعض نظرلرك خوشلانه‌جغی او برشی اولیور.

ــ او شی ندر؟

ــ شعر نه ایسه او شی‌ده اودر !

ــ یا شعر ؟

ــ اویله ایسه دوام ایده‌لم :

هرملتك، هر قومك هیئت ملیه‌سنه مخصوص احوال وعاداتی واردر؛ فقط قوانین طبیعیه‌نك بیله تفرعاتنده انقلاب و تغیره اولان استعداد وتمایل درکار بولندیغی ایچون متقدمیندن اکثرینك احوال و عاداتنه نظر انتقاد ایله باقامق ایجاب ایدر .

وقتیله برچوق یرلرده تعدد آلهه اعتقاد واعتماد اولنورمش. مثلا صویه، ترابه، آتشه، حیوانه حاصلی ذراتدن شموسه دکین هرشی معبود طانیلورمش. . . «تعدد آله نظام‌عالمی اخلال‌ایدر...» کبی برحکمت‌جلیله بوکبیلره مجهول‌ایدی.

باخصوص قدمادن بعضیلری هرکوروب پرستش ویا تعبد ایتمك ایسته‌دیکی شیئی الوهیت مرتبه‌سنده تعزیز وتقدیسه شتابان اولوردی.

فقط مصنوعات بدیعهٔ قدرت اویله برهیولای هزلیدرکه لمحة البصرده تسخیر قلوبه، جلب دقته مدار اوله‌مسون ؟ !

یا کوزللکی تعبیر ایچون دیمیورمی‌که او برحس‌در :

روحه عکسیله، نظره شکلیله اجرای نفوذده بولنور.

حس ایسه بیلوروزکه تأثرك بر اثریدر. انسانك بوکون سرمایهٔ حیاتی بلکه تأثرات قلبیه‌سندن عبارتدر...

قلبنده برحس تأثری اولمیانك، جایکیر فناسی مقبرده‌کی غنودهٔ ظلمتدن نه فرقی واردر؟

سویلمکه حاجت یوق، انسان اك مسعود زماننده — اللهدن غیری احیا واعاده‌یه قادری بولنمیان — ماضینك برخاطره‌سنی یاده چالیشیر..

ضرورتك، ضیق صدره دوچار ایلدیکی درکه‌سنه واران انسان سوکیلی ابوینك برنوازشنی، برتبسمنی اخطار آرزوسنه دوشر...

بن بوسوزلردن خلاصهٔ مرام ایدرك دیمك ایسترمکه «مسلکسز، مذهبسز یشانلمز!..» قول مجربنه بناءً انسان دخی رفاهیت بشریه‌سنی بردرجه تأمین ایچون اوائلده برطاقم باطلانه تعبدلره اوغرامشدر.

بوحال سقراط زماننده بیله وقوعبولمش وحکیم مشارالیه وحدانیتدن بحث ایله موحدیندن اولدیغنی اثبات ایچون وعظ ونصیحتلرینك برثمره ویرمدیکنی زمان اعدامنه دکین کورمشدر.

ینه مقصده رجوع ایده‌لم :

محاسن فطرته بردرجه دها شعشعه، بخش ایلیان برشی وارسه اوده عکوس مناظردر.

بنده‌کز دیه‌بیلورم‌که انسانده بلاغت شعریه‌یه عائد حسیاتی تولید ایدن او شکللردر، او عکسلردر.

چونکه «عکس صدای طبیعت، افکار شاعرانه‌دن دها شاعرانه‌در» .

اوت ، خلقتك اتحاد صداسی، او آهنك بلیغی ایشته انسانی بوکون ناطقیت حالنده بولندیریور.

ینه او محاسن بدیعه‌درکه بزده‌کی سوزی نغمه‌یه تحویل ایتدی .

قدرت فاطره، انسانی برسوق ایله استفاضه‌یه دعوت ایتمامش اولسیدی بز، نفائس شعریه‌دن نه اکلامش اولوردق ؟

فقط بدایع قدرتی اکثر صمت وسکون حالنده کورن بولنور؛ او کوزلره آجیرم. شعر او بدایعك لسانی دکلمیدر؟

شعری، یالکز محسوسات وجدانیه‌دن عد ایتمك بیوك بر وقوفسزلقدر .

شعرك قلبدن زياده آثار قدرتله علائقى واردر. خارجك روحه تأثيرى دائما شعردر.

ياخود شعر، قدرتك [*] بر آهنكى، روحك خارجه برعكسى كبيدر. و بو حقائقه مبنيدركه «تعليم» ده:

«بو آهنك سلاست ـ كه روحانى قواى‌ناى فصاحتدر ـ نغمه‌ساز اولديغى آثار ادبيه‌ده‌كى افكار وحسياتى سامعين وقارئينك نفس ناطقه‌لرينه قدر القا واوصورتله قلوبى تسخير ايدر...» كبى عظمتلى وشعشعه‌لى جمله‌سنه قائل اولندى.

نته‌كم ينه فرانسه‌ده (شعر توصيفى) ترقى‌يه باشلاديغى صره‌ده:

«مادامكه فلسفه روحى انكار ايدرك دائرهٔ حسياته ادخال ايديور؛ اوحالده شعر، بدايع اشيايى مدققانه توصيف ايچون (روح)ك فوقنده بولنمغه مجبوردر» مطالعه‌سى كتب ادبيه‌لرنده كورلمشدر.

واقعا روح حقنده (هژه‌ل) نام حكيم ديركه: «روح، قدرت فاطره‌نك مقدس بركلمه‌سيدر. برطاقم برزخلره اوغرادقدن صكره صفحهٔ معرفت ابديه‌يه قدر اعتلا ايدر».

بك طوغرى! بز، شعرى سنوحات قلبيه‌ديه قبول ايتدك، لكن روحك بوبابده‌كى تأثيراتنى‌ده انكار ايتمدك.

[*] طبيعت يرينه قدرت سويلنمديرلدى.

زیرا خارجك تأثیری طوغریدن طوغری‌یه روحه واصل اولدیغی کبی آثار قدرتك تماشالرینی سیر ایله ذوق اکتسابی فضیلت روحه مخصوصدر.

مع مافیه «قدرت فاطره‌نك علویتنده روحی» کوره بیلان روحك اعتلاسنده‌ده شعری حس ایتملیدرکه کرك شعردن وکرك روحدن برشی اکلامش اولسون. چونکه شعر، کوزللك نقطهٔ نظرندن صنایع نفیسه‌نك اك نازك برقسمیدر.

باخصوص شعرك بوکون خدمتی قلب بشری تشریح ایتمکدر. انسان هیجانه باشلیان قلبنی دائماً شعر اوقومقله تسکین ایده‌بیلور. مشهور سقراط بیله اعدامه محکوماً محبسده کچورـ دیکی ایام اخیرهٔ عمرینك مرارت واضطرابنی شعر اوقوـ مقله تعدیل ایتمشدر.

— حسن —

ادبامزدن بر ادیب بیدانی دیورکه:

« حسن، او نه عالی شیدر. بعضاً برکوزل آغز برکوزل کلمه‌یه، ایکی کوزل کوز برفکر شاعرانه‌یه مرجحدر.»

حسنك نصل برخاصهٔ جلیله اولدیغنی اکلایه‌میان برده شو سوزلره دقت بیورسون:

« کتاب کائناتك قادینلر قسمنده‌کی صحیفه‌سنه شوایکی کلمه نقش اولنمشدر: محبت، حسن.

« شو بولندیغمز کرهٔ ارضده قلوب انسانیه‌یه بو ایکی کلمه قدر حکمفرما هیچ برشی وارمیدر؟ بوایکی صفتی تقدیر ایدن ملتلرك اسمی مدنیدر . . . »

بو سوزلر، حسنك بشریتدن اشیایه قدر جاریٔ نفوذ اولدیغنی مع زیادة ایضاح ایدیور.

و بو مطالعهٔ حکمتپرورانه اورتبه مقارن حقیقت ایکن حسنك تجلیاتنه قدرت فاطره‌نکده مفتون بولندیغی بیان ایدلمدیکی ایچون ناقص فرض ایده‌جکم کلیور.

محبت اولسون، حسن اولسون؛ انلرك بری حسه، دیکری دخی ذوقه تابع اولدقلریچون مشارق اسرار کائنات عد اولنورلر.

کوزللکی اشیاده تحری ایتمك لازم کلیرسه بشرده حسن، سریع الزوال؛ فطرتده مستلزم ابدیتدر دینه‌بیلور.

حسن، حزن بشر کبی کتاب کائناتك هرصحیفه‌سنده محکیدر.

شاعر کریان (ژیلبر)ك : « مطالعه وقتلرکدن صکره کیت، شو بیوك آغاجلر آره‌سنده غائب اول. اوطاتلی

ومعنیدار اضطراباتکی بیلک صدادن مرکب آهنك لطیفی ایله
مزج ایلیوب سکون ووحدت ایچنده پارلیان موقعه توجیه
خطاب ایت ! . . » مطالعه‌سی پك حقیقیدر؛ پك طبیعیدر.
کائنات، حسنك اورنك معانیسیدر. فقط اکلایه‌لم :
کوزللك حقنده حکمای قدمانك ایکی بیك سنه‌لك
افکار و مطالعاتی تتبع ایدلسه مکمل بر تعریفه تصادف
اولنه‌مز.

ازجمله (افلاطون) کوزللکی، حقیقتك بر شعشعه‌سی
دیمك ایستمشدر.

هر شیده حقیقت تجلی ایتمیورده او شی سویلیور.
خیالی بر فکر بعضاً حقیقی اولانه مرجحدر. بوکا
سبب نه‌در ؟ خیاله فدا ایدلمامش بر فکر معالئ شعریه‌دن
معدود اوله‌بیلورمی ؟

« آز چوق خیالدن کلیر انسانه تسلیت
هپ اغبراردر یوزی کولمز حقیقتك » [*]

(بوالو) ایسه بو بدیهیاته رغماً : «حقیقت قدر کوزل
وسولمکه شایان برشی یوقدر» دیمشدر.

(هوغو) کبی غربده، شرقده یتشان اعاظم ادبانك

[*] عبدالحق حامد بك افندینکدر.

فكرلرندن، اثرلرندن انظـار ادبه عاكس اولان شوارق معرفت، بدايع صنعت خاليه دكل‌ده ندر ؟

واقعا خيالك رد اولنه‌جق جهتلری‌ده واردر.

مثلا شمعی‌نك شو بيتی :

« موميانك هوسی شويله ضعيف ايلدی كيم
بر قيلك آردينه كيرسم كوره‌مز كيمسه بنی »

حقيقةً نفرت ايديله‌جك افكار خياليه‌دندر.

بونده خياله عائد برفائدهٔ ادبيه كوريله‌مديكی كبی حقيقت ادبيه جهتندن فكراً دخی سالم دكلدر.

عبدالحق حامد بك افندينك (صحرا) ده فريادندن :

— ١ —

مسكن اولدی بكا شو صحرالر،
كزرم سو بسو تك وتنهـا؛
يرده، كوكده بكنديكم اشيا،
يارمی هر نظرده عرض ايلر

كيجه سطح سماده صورتيـاب
بلكه‌ده عكس حسنی‌در مهتاب!

ياخود :

— ۳ —

برف پوشیده کلنهال اوزره ،
عکس ایدوب آفتاب صبح بسیم ؛
زلف زرتارینی ایدر ترسیم ،
زیب دوش ایتدیکی مثال اوزره :

اوبیاض جامه‌سیله دینسه یری!
یره اینمش سحاب ایچنده پری!

سوزلری ابکار خیالیه‌دن؛ نه ذوق وحس ونه سائر فوائد ادبیه‌دن محروم بولنمامشدر.

حسنك بعض حکمایه کوره دیکر بر تعریفی‌ده :
فکرك برشیئه نفوذیله ازدواجندن عبارت ایمش.
اشراقیون ایسه روحانی برمقناطیسی اولمق اوزره قبول ایدر.

اکرچه هر کوزل شیئک دقت نظریه ایله تقدیر اولنه‌جنی بدیهی ایسه‌ده فکر و نظر دائما تحری حقائقه ندن مجبور اولسون ؟

مثلا :

برشیئه باقیلور، مختلف صورتلرده کوریلور فطرتده کوزللك عمومی دکلیدر ؟

روح استيناس وخوش آينده لوايح ومناظر ميانــده چركينى ده بولنــور. حسن طبيعت اصحابى نزدنده انلرك هيسى بك نسق دكلمدر يعنى او چركين كورينان اشيانك كنديته مخصوص بر كوزللكلرى واردر فقط اوسرائرى كشــفه چاليشــه جق نظرلرده فروتاب ذوق بولنمليدر. عكسى حالده افلاطونك :

« شو ســوزلرك مآلى منفهم اولنجه كوزل اولدقلرى قدر سزاى نفرتدر!..» حكمتى تفسيــراً تكرار ايتمك طبيعيدر.

كوزللكى تقــدير ايده جك اولان اصالت افكار ايله ذوق وجدانى يه مالك اولمليدر.

اك مقدس شيلرك ماهيتى اوخاصه ايله درك اولنور. ارتق ادبياتى — حسنك حس اولنشنه نظراً فكرك بربيان طلوعى — ديه تعريف ايتمك، بر جرأتمى صاييله بيلير!

— عشق وسودا ـ محبت —

بيليرميسكز كه بزم اصحاب ادبمز نزدنده عشق وسودا ماهيتى اكلاشلميان محاسندندر.

اشراقيــونك ينه بو بابده كى فكرى، عشق، قلوبك

مقناطیس حسنه انجذابی ایمش؛ عشق کائناته ساری وحس کبی ادراك اولنوب تعبیر اولنمز ایمش ! !

اخیراً بر ادیب عسکری طرفندن عشق وسودایی الکتریقیته تطبیقاً یازلمش اولان مقاله‌دن آتیده‌کی سوزلرده عرض اولنور:

«عشق وسودایه سبب، سون ایله سویلنك عناصر مادیه‌لری بیننده موجود بولنان مناسبت وارتباطدر.

«مثلا : بر آدم وفات ایدییور، انك اجزای وجودی بالتحلل کائناتده توزیع اولنور . اجزای مذکوره‌دن برقاچ قسمی و یا برقاچ انسان ترکیبنه داخل اولورسه ایشته او انسانلر بیننده ــ اجزای مشترکه‌نك مقدارینه کوره ــ آز و یا چوق بر استعداد تمایل وسودا موجود بولنور» .

صاحب مقاله‌نك بومطالعه‌سیله زمانمزی قرون وسطانك مقناطیسجیلك دورلرینه قیاس ایتمك لازمکلیور .

واقعا عوالمه، . . . . کبی حکمران اولان جاذبه‌در، الکتریقدر . بلکه دنیا اوایکی قوتك تأثیر جاذبه‌سنده دوام ایدوب کیدییور . . .

فقط عشق وسودایی جاذبه مخصوصاتندن عدا یتمامليدر.

چونكه عشق وسودا ايله ـ حرارت وضيا كبى ايكى قوتك اجتماعى تأثيرندن ـ وجود بولان الكتريق بيننده پك بيوك برفرق وار ويكديكرينك ماهيتـلرى تعيين ايديله‌ميه‌جك قدر مجهولدر.

بردہ (اجزاى وجودك بالتحلل كائناتده توزيع) اولنه‌جغى «هرشى اصلنه رجوع ايدر» حكميتله اون‌درت عصر اقدم بيان اولنمشدر.

غرابت اوراده دكل دينيوركه:

«... فقط بينلرنده بر الكتريقيت مناسبتى يعنى بر تمايل ومحبت استعدادى موجود بولنان ايكى جزؤ هرزمان كندى كنديلرينه بالفعل ميل ومحبت ايده‌ميورلرده مطلق برتأثيرخارجى‌يه محتاج‌قاليور... بوتأثيردن باشليجه‌سى «تفكر» اولوب يعنى بر انسان كوره‌رك دكل بلكه دوشونه‌رك عاشق اوليور...».

پك اعلا! انسان دوشونه‌رك عاشق اوليورسه اوحالده وجودك ـ اجزاى مشتركه‌لرى مقدارينه كوره آز وچوق براستعداد تمايل وسودا تصورايتمك احتياجى مس ايتمز.

ياخود تفكراً عاشـق اولنلرك ـ تفكراتنى اشيايه تطبيق ايچون يعنى بدايع طبيعيه‌دن، محاسن بشريه‌دن كسب

روابطه ینه براحتیاج لزومی حس ایدیله‌مز.

او متفکر، ذهننده بر (کوزل) تصور ایدوب انك عاشق هیولاسی اوله‌مازمی؟!

عشق وسودا فنه تطبیق اولنه‌بیلور. چونکه ذرات بیننده بر آهنك و امتزاج موجوددر. فقط اجزای وجودمزده مناسبت ویا سومك، سوشمك بو ارتباط سایه‌سنده حصوله کلدیکنی قبول ایدرسه‌ك مثلا بزدن صکره، نباتاتك تنفس ایلدیکی هوا حسبیله اولا آغاجلرله سوشمك وثانیاً عناصر بیننده مناسبت وار دنیلان مناسباتی بعدالممات طانیمق وتحدید ایتمك لازم کلمزمی؟

عاشقلرك آه و افغانی نره‌یه کیتمکده‌در ...؟

برده - سمایه صعود ایده‌جکیجون - یاتوتون دومانندن ویا چکیلان آهلردن سطح سماده بربلوط تشکیلنه موفق اولانی کورلمشمیدر؟

ذرات بیننده وجودندن برجزء تفریق ایدوب فلان عنصره مشابهتی اولدیغنی اثبات ایدن بولنمشمیدر؟

بویله شیلر نفس الامرده کلیاً مفقوددر. واقعا انکار اولنه‌مز؛ وجودمز تحلیل ایدلسه اسباب تشکلمزده هیچ برتضاده تصادف اولنمز.

لکن بری ایتالیایه کیدوب اوراده بردلبر کوره‌رك سوسه؛ صکره او سون ایله سویلنك عناصر ماده‌لری بیننده روابط می واردر دینله‌جك ! !

بوحقیقت، رغبت وحرمت کوره‌جك اولسه نه‌اعلادرکه دهاتدن اولوب وفات ایدنلرك افکار عالیه‌سندن مستفید اولمق و مناسبات و روابط حسیله بزه هیچ بر امللری مجهول قالمامق ایجاب ایده‌جکدر . . .

بلکه انلردن بری ــ اولان عاشق ایسه معشوقنك اغیار طرفندن سولمسنه ــ مانع اوله‌بیله‌جکدر.

برادرمز بك مقاله‌سنه خاتمه اولمق اوزره شو سوز- لری‌ده علاوةً سویلیور:

« والحاصل عشق و سودا دینیلان شیئی بن، ایکی انسانك جزؤلری بیننده اساساً موجود بولنان بر مناسبته یعنی الکتریقیته اسناد ایدیور والسلام. . »

بو حکمی اعتباردن اسقاط و تنزیل ایده‌جك بعضاً سویلنك سونی سومامسی کبی احوال مجربه‌در.

***

عشق و سودا بونك کبی بر چوق سوء تفسیرلره اوغرادی .

اسلافك ديوانلريله بعض عصرمز شاعرلرينك آثاری
برر برر اوقونمش اولسه بو ايكی خصلت مرغوبه‌يه نه
مؤسف اسناداتده بولندقلری كوريلور . . .

عشق وسودا . . . انسانه چاك كريبان ويا ترك جان
ايتديرر برداهيه ايمش . . برخانمانسوز ايمش . . بيلمم دها
نه ايمش . . . خطا ايتمشلر !

عشق ، حياتك غدای روحی ، باعث صفاسيدر .
حيات ، عشقله قائم وعشقك فوقنده عدم واردر .

غربده دوقتور (دوبی) كبی عالملر ، عشقی ، ماهيتی
هنوز اكلاشلميان وجاذبه تسميه اولنان بر قوت واسطه‌سيله
ايكی شخصك يكديكرينه اولان انجذابی ديمك ايستمشدر .

فقط ايتاليالی (دانت) كبی بالجمله فضائلك مبدئی
عشقدر ديان بولنمامشدر . يا محبتی ! . .

لفظاً دكل معناً مرادف ديه بيچاره (محبت) كلمه‌سی نه
بيوك تحريف ومعاتباته دوچار ايدلمشدر .

شاعرلرك بيلديكی محبتی برطرف ، وطن وعائله محبتنده
ماديات نه كزر . او محبتلر سائقه‌سيله برطاقم فداكارلقلر
اختيار اولنيور . سائق ومسببی جاذبه تسميه اولنان
هپ اوقوتميدر ؟

(لامارتین) جمعیت بشریه‌نك الك بیوك معاونی ذکادن اول محبتدر دیور.

بزم عشق پرستان زمانمز انده برعلت غائیه کوره‌مدکلری کبی عشق برجاذبه‌در، آتشدر دیمك ایستیورلر!

بنده‌کز بو عشق و محبتی تجلیات آلهیه اولمق اوزره قبولی طرفداری‌یم. موجوداتك هرذره‌سنده تجلی ایلیان‌ده الوهیتك بولمعاتیدر.

(لامارتین) کبی فرنك شاعرلری اثرلرینی بو محاسنله تزیین ایلمشلردر.

فقط بوفیوضات ومحاسن شیخ غالبك:

«افکاره کوره ویرر تسلی
مرآته کوره ایدر تجلی»

دیدیکی کبی هرفکره، هرنظره جلوه‌ساز تجلی اوله‌من.

عشق و محبت حقنده صحیح برتعریف آرامق ایستیانه (هوغو) نك آتیده‌کی مطالعه‌سنی عرض ایدرز:

«بن سکا برعالم کشف ایده‌یم‌که، شمدی‌یه‌دکین، سنی اورایه هیچ برکیمسه کتورمامشدر. اودرجه کوزل، اورتبه لطیفدرکه عودتده متحسرانه آغلارده مجبور اولورسین!»

بونی‌ده‌ا کلامیانه بردیکرك مطالعه‌سنی ارائه‌ایدرز: «سز نامتناهیلکی عشقده آرایکز!»

— تنقید —

اقسام ادبیه‌دن بری واك مهمی تنقیددر.

تراجم احوال یازمق توصیف، تصویر ایتمك کبی صنایع، تنقیدده داخلدر. تنقیدك باشلیجه خدمتی، اصحاب تألیفك اقتدارینی تعیین ایتمکدر. اقتدار مؤلفینی تعییناً ایدیله‌جك مطالعاتك اربابی نزدنده دقت نظریه‌یی تنویر، خیالی توسیع، روحی تزکیه، سیئاتی امحا، اخلاقی تصحیح کبی محسناتی مسلمدر.

فقط بوکونا مؤاخذات ادبیه احکام وجدانه، محاکمات عقله مراجعتله یازلملیدرکه فکرلرده اویله برحس پیدا ایده بیلسون.

تنقیده نه رتبه اهمیت ویرلسه سزادر. ترقیاتك اقصای کمالنه انکله واصل اولنور.

انسان کوزلی چرکیندن تفریق ایتمك ایستمزمی، ایشته تنقیدك بر وظیفه‌سی‌ده بودر.

صاف و براق بر سماده بلوطلره؛ کوزل ومتبسم بروجه و ناصیه‌ده شیخوخته دلالت ایلیان چیزکیلره تصادف ایتمك نه مرتبه مورث اسف ایسه براثرده کثرتله نقایصه مصادف اولمق‌ده همان اودرجه شایان تأسفدر.

برلسانده خیالی ومعناسز سوزلری تجرید ایدن ارباب حسن طبیعت، اصول تنقیده ویریلان اهمیت نسبتنده متزایددر.

تنقید، اعصار سالفه‌یی صحائف استقباله، ادوار متمدنه‌یی صفحهٔ ابدیته درج ایلر. فضیلت ادب، تنقیده دوام ایله حاصل ایدیلور.

هیهات که بزده ادباً تنقید حقنده برفکر حاصل ایدن ذوات پك آزدر.

عرب ادباسنك آداب مناظره‌یه دائر افکار ومطالعاتی بالترجمه عرض ایدیلور. معلمانه، عالمانه نصیحتلر ویریلورده، فعلیاته کلنجه اومحرر ومنقدلرك قاریشق وشدتلی برلسان خسته‌لکنه طوتلدقلری کوریلور.

بوکون (دیوژه‌ن) کبی المزه برمشعله آلوب منصف برمنقد آرایه‌جق اولسه‌ق امینم که بوله‌میز.

انجق ترقیپروران ادبه سلاح تعریض و تزییف ایله مقابله‌ده بولنور؛ ارباب هوسی تحقیراً تجهیله چالیشیر برچوق معارضلره، بوارق تجلد وتفاخره تصادف ایدرز که ملکمزده معارف ادبیه‌نك دها برموقع حرمت احراز ایده‌مامسنه سبب اولمشلردر.

تنقیدك ادباً اهمیتنی تسلیم ایتمیورلرایسه (غلوب) غزته‌سنك ـ فرانسه انقلابات ادبیه‌سنه دائر ـ وقتیله یازدیغی مقاله‌دن شوسوزلری بوراده ذکر ایده‌لم.

« حسود اولمقده نه محسنات واردر: معرفت، تاریخ صحیفه‌لرنده میت کبی روحسز کورینان ناصیهٔ دهالره رنك حیات ویرمك؛ بو قلبلره علویت بخش ایلیان شدائد حسیاتك درجاتنی تعیین ایتمك ودها طوغریسی طرز افاده‌لرینی اخلاق مکسوبه‌لرینی اصلاح وتجدیده چالشمقدر».

حقیقت، بزده تنقیده اهمیت ویرر اصحاب اقتدار یتشمش اولیدی فضولی‌یی غزلجی، نفعی‌یی قصیده‌جی طا- نیمقله‌می اکتفا ایلردك؟

(باقی)نك، (ندیم)ك، (شیخ غالب)ك ماهیت ادبیه‌لرینی ـ ندرجه ایسه ـ اوکرنمکی آرزومی ایتمزدك؟

فضولی آتشزبان برشاعر . . . وغزلسرالقده عصرینك ممتازی ایدی . فلان ردیفلی غزللری پك کوزلدر دیمك مقصد ادبه کافی برجوابمیدر؟

او کوزللك تنقیداً عرض اولنملیدرکه مطالعه‌سنه، تما- شاسنه حصر دقت ایده‌جك اولان نظرلر هم تنور ایتسون

وهم قائلی پیش نظر احترامنـده تشخص ایتدیکی حالده کورسون.

بزده آثار اسلافه دائر محق نصل بر تعریفنامه یازلمشدرکه انسان آلوب اوقورسه مثلا (نفعی) نك کیم اولدیغنی طا-نیمغه موفق اولسون...

دها غریبی...............

......بزه رومان دینسه کوکل اکلنجه‌سی اکلارز!

حاصلی ادبیات صحیحه نامنه یازلمش پك آز اثرمز واردر.

اوراق مطبوعات میاننده هله هیچ برغزته‌مز یوقدرکه نشر اولنان آثار حقنده برر مطالعه ویاخود آثار اسلافی بلاغرض تنقید ایتسون....

غربك اوبیوك ادیبلری، شاعرلری تنقیده عائد آثارك تربیه کرده‌سیدر.

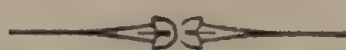
اون بش یکرمی عصرك فیوضات و کمالاتنی اخـلاف واحفادك انظار دقتنه عرض ایلیه‌جك منقدلردر، صانیرم.

بز، ده دولتمزك مبادیء تشـکل و تأسسنده بر الده دشمنه مدافعه ایدر قلیج ودیکر الده مظفریتنی هنوز تأمین ایده‌میان برعسـکر قلبی کبی هیجان حالنـده بولنان قلبك حسـیاتنی، احتراصاتنی تصـویر ایچون قلم اداره ایتمش

ملتـلردنز .. لوندانه قلیج طوتان بر الدن قلم طوته بیلمك استعدادی ندن استبعاد اولنسون.

تنقیدك محسناتنی بیان و تعداد املیله شوراده بر قاچ سوزسویلدم؛ (پریقلس) عصری ارباب صنعتنك لوحه‌لری اوزرینه یازدقلری شو عباره‌ده صوك برسوزم اولسون:

«بر شیئی منصفانه مؤاخذه ایتمك انی تقلیددن دهـا خوشدر».

شرق و غربی

— تاریخ ترقیات نقطهٔ نظرندن —

— بر موازنه —

شرق، بروقت مهر آرای عالم مدنیت ایدی صحیح!
فقط او مهر مدنیت پیرایی تهزیز ایله طفل نوزاد
معرفتی بیودوب میدانه چیقاران، چینلیلر، هندلیلر،
مصریلر، عبرانیلر که اصل شرقلی ده انلر اولیور.
چین ـ ماضیسی موجود اوخزینهٔ کمالاتدرکه شمدی‌یه
دکین نامی وحشت وجهالته علم فرض ایدیلان برچینلی
شاکرد استادینه وکالت ایدیور.
یونان مدنیتنک از چوق ترقی ایتدیکی بر زمانده
هومر، سقراط کبی بر شاعر، برحکیم موجود دکل ایکن
چین تاریخی: فو، لا اوجو، قونفوجیوس، مانجیوس،
لەکن، لوشوکن کبی مؤسسیندن، حکمادن، محرریندن
شعرادن بش اون دهاتك تذکیر اسامیسیله افتخار ایلیوردی
هند ـ جهان معرفته بر فکر موجدانه بخش ایتمش اولان
بلدەلردن معدوددر.
(جەنز)، (جایدووا)، (آمارو)، (وەدو) الخ اسملریله

معنون کتب، هندلیلرك ــ سراج مدنیت اطلاقنه شــایان اولان ــ سانسقریت ادبیاتنی تشکیل ایتمشدر.

ذاتاً سانسقریت کلمه‌سی معلوم دیمکدر!

هندفلسفیاتی،ارسطولری فلانلری عادتاارشادایتمشدر.

سقراط وافلاطون زمانلرنده هنــد، چین کبی اوچ درت عالمك وجودینه مالکدی.

Mahabharata ماهاباراتا، رامایتا Ramayâna دیکر ایکی شاعرك اشعار راعیانه‌لرندن غرب مستفید اولمشدر.

هومرك مشهور ایلیــاداسی اون بش بیك ابیاتدن عبارت اولدیغی حالده مذکور اشــعار مترجمه بلــکه اللی ایکی بیك بیتدن فضله‌در.

اوروپا یعنی ١٦١٦ و ١٤٩٨ تاریخلرنده پورتکیزلر هولاندالیلر، انکلیزلر، دانیمارقه‌لیــلر وفرانسزلر تأسیس مستملکاته چالشدقلری صره‌ده هند ادبیاتندن خیــلی آثار ادبیه نقــل و ترجمه ایدوب ترقیات لســانیه‌لرینه خدمت ایتمشلردر.

Des lois de Manou و Sacounta Ia Pantchatantra, کبی آثار السنۀ غربیه‌یه ترجمه ایدلمش اولان آثار وامثال حکمیه‌دندر.

واقعا هنـد مدنيتی، مصر وجزيرة العرب وچيندن نه اول و نه انلر قدر جمعيته خـدمت عرض ايدهمامش ايسهده هند ادبياتی غربككنه معادل و بعض مورخلرك رواياتنـه نظراً اوتاريخلرده فوق العـاده ترقی ده ايتمش ايمش .

نه فائده كه بوكون او مآثر ادبيه ومدنيهدن بر نشان قالمامشدر !

هند مدنيتی، اوننجی عصردن اون اوچنجی يه دكين جنكيز وتيمورك مهاجمات تخريبكارانهلری تا اساسندن محو ايتمشدر .

شدت ذكاده، سرعت فهمده حاصلی حرب وضربده شارلمان و ناپوليـون درجهلرينه وارن ـ تيمور سـلالهسندن ـ اكبر خان هندك اوشعشعهٔ مدنيتی محافظه وادامهيه چالشمليدی ؟ !

بونكله برابر اونوتميهلم كه بر وقت (همالايا) طاغلری يونانسـتانك (پارناسی) [*] ؛ عربلرك (سـوق عكاظی) مقامنده ايدی .

* *
*

---

[*] اسكی يونانسـتانده واقع، شمس و قمر و صنـايع نفيسه صنمی (آپولون) نك اقامت ايتمش اولديغی جبلك اسميدر.

مصر ــ قرون وسطی، جمعیت حاضره نك نصل بر دور تجدد وانفلاقی عد اولنیورسه مصر قطعه‌سی دخی آسیانك وتعبیر دیکرله شرقك اویله بر نقطهٔ انتباهی ذکرینه شایاندر. یونان و رومایی ارشاد ایدن مصر مدنیتیدر.

صنایع مصریه و مصریلرك طبــابت، حك و رسمده مشهور انام اولان مهارت واقتدارلری قابل انکار دکل ایکن تأسف که عمومیتــله اجانب ایچون موجب استفــاده اوله مامشدر.

افکار مصریه‌یه سرایت ایدن محویت، کنــدیلرینی هیکل کبی لساندن محروم قیلمشدر. باخصوص او عظمتلی هیکللر یاننده لسان بشر محو اولمشدر!

چونکه (هیئروغلیف) [*] خطنك استعمالی مصرك ابتدای انقراضیدر. بوکاده سبب، معلومدرکه (هیئروغلیف) خطی، صنف روحانیان طرفندن حکومت نزدنده متنفذ بولنمق آمال منفعتپرستانه‌سنه مبنی ایجاد ایدلمش بر نوع اصول کتابت ایدی.

---

[*] رومجه (هیئروس)، مقدس؛ غلیــفو، حك ایله رسم یاپمق یعنی مقدس یازی یازمق دیمکدر.

عوام وخواص دكل حكمداران بيله اوخطك نه وجهله یازلدیغنه واقف دكللردی؟ ! ! . .

برده مصر قطعه‌سنی قبضهٔ تسخیرینــه کچوران اقوام وملك اکثری مصرده موجود بولنان صنایع و آثار عتیقه‌یی محوه چالشمشدر.

از جمله عجملر مصره ایکی دفعــه تهاجم ایدوب هر دفعه‌سنده تخریبات ایله مشغول اولمشلردر.

بیوك اسکندردن خرستیانیتــك دخولنه یعنی شرق ایمپراطورلغنك مصری استیــلا ایلدیکی تاریخدن عربلرك ورودینه دکین مصر من جهةٍ معموریت و عظمتیله غبطه رسان جهان ایدی.

عربلره ایسه مخربلك اسنادی صرف افترادر بو حقیقتی تتبعات تاریخیه مؤخراً میدان وضوحه چیقارمشدر .

— عربلر —

[عربلرك ترقیات ادبیه‌سنه دائر بوراده بیان مطالعه‌ده بولنمام بیوك برجرآت عد اولنه‌جقدر بیلیرم اوقوم نجیب حقنده ستایشخوان اولمق الك مشهور ارباب اقتدارمزه عائد بر وظیفه اولدیغیچون بنده‌کز ایسترم‌که بوبابده‌کی فکر ومطالعه‌م

محدود بردائره‌ده قالسون. چونکه عربلر، جهانك هر کوشه‌سنده حرمت قزانمش بر ملت محترمه‌درکه شرقده، غربده بوکون اقوام وملل، انلرك اثرینی محافظه ایتمکله مترقیدر.

اقسام صنایع بشریه‌ده، معارف عمومیه‌نك همان هر شعبه‌سنده، عربلر نامنه تکمیل مخالصت وجدانیه ایله ایدیلان اذکار و محامد، اقوام فاضله‌دن هیچ برینه نصیب اولمش، شایسته کورلمش برفضیلت دکلدر..

بوتوجهلر او رتبه عمومیتله عرض اولنقده‌درکه ازلاً ابداً شائبهٔ زواله اوغرایه‌جق عربلرك برمزیتنی تصور بیله عبثدر.

غربك، او مزین، او مکمل معرفتخانه‌لرنده، عربلرك استعداد هنرورانه‌لرینه، افکار مجددانه‌لرینه دلالت ایلر نه چوق آثار معرفت موجوددر.

قافلهٔ مجاهدین عربك جبل الطارقدن اندلسه یازن استیلا اولان بو قسمی اوصاف عسکریه وفضائل جوانمردانه ایله تلقی اولنه بیلیر.. لکن اره‌لرنده یتشان ارباب اقتدار، دهاة غربه حیرترسان اوله‌جق برصورتده ایثار فضل وکمال ایلمشلردر.

بونكله اكتفا ايتمدن شوراسنيده عرض ايده‌لم‌كه عرب استيلا اردولری سيار او معرفتخانه‌لر حكمنده ايدی كه معلوم اولان جهانك هر نره‌سنه توجه ايتمشلر ايسه محاسن كمال و هنرورپدن برر نشان براقوب حتى شمس ذكای فطريلری انوار معرفتندن ظلمت جهالت اونودلمشدر.

عربلر ايچون او نه بيوك فضيلتدركه انتباه فكر بشرك اول باول جزيرة العرب طرفلرنده ظهور وانتشار ايلديكنی جرح وابطال ايده‌جك بر دليلمز وارسه اوده اعتراف حقيقته شتابان اولمقدر.

حسب البشريه روا كورلمز ايكن برعرب مجاهده‌سنك اك محترم اديبلر مرتبه‌سنده انشاد شعر ايدوب صلح وصلاح حالندن برخلقی ميدان جهاده سوق وتشويق ايلمك موفقيتی ينه عربلرده كورلمشدر.

ممكنسه سير ايديكز، او خلقك صباح معرفتی‌كه «پريقلس عصری» مثللو اعصار ادبيه ومدنيه‌سی ايله مباهات فاضلانه‌ده بولنان آتنه طرفداران ترقيسی، شاكردلری اولان عربلرك اندلسده بنا ايلدكلری دار المعرفتلره ارجاع نظر تعلم ايتمك كبی برتنزل عرفان پسندانه‌ده بولنمشلردر!

(ويقتور هوغو) غربك اك بيوك برشاعری ايكن

قوم عربك اشعار جيده وحسيات ادبيه‌سنه الك زياده مفتون ومغلوب اولنلردن بری ایدی..

دها غريبي (ويقتور هوغو) «يا شاطوبريان يا هيچ!» ديه كويا شاطوبرياندن غيرى تصوير بدايع فطرت ايده بيله‌جك بر كيمسه تصور ايده‌مديكى حالده اومنشئ كاملك «الخضرا» «الحمرا» سرايلرنده عربلرك كمال قدرت ادبيه‌لرينه، اشواق خياليهٔ شعريه‌لرينه عادتا مفتون ومتحير قالوب برقاچ كونلر اغلاديغندن غافل اولمسيدر!

برده ايضاحه حاجت قالمزسه آسياده، افريقاده، اوروپاده ساحه كير وجود اولان آثار مدنيه و معرفت كماليه‌لرينى تاريخ ظهور و ترقيلرينه قياس ايتمكله اوامت نجيبهٔ محترمه‌نك تعيين درجات فضائلى قولايدر.

شرقك، غربك فلاكت وزواله اوغرايان ايكى دولت معظمه‌سنك انقاضنده تأسيس بنيان دولت ايدن عربلرله فخر اولنمليدركه اعمار بلدان، تعميم معارف، و نشرمدنيت خصوصلرنده پك زياده بذل مساعيده بولندقلريچون نام عظمت اتساملرينى تعظيم وتجيله بر جهان معرفت شتاب ايدييور.

واقعا شمديلك عربلرك اشعار وادبياتنه لايقيله وقوف

پیـدا ایدنلرندن دكلز . بوندن بویله ایدیله‌جكنه شبهه یوقدر .

بوده عثمانلیلردن عربجه‌یه واقف و آشنا بولنان ذوات كرامك همم معـارفپرورانه‌لریله آوردهٔ حد حصـول اوله‌جقدر .

ازجمله مشاهیر النساء و المنتخب. . . مؤلف فضـائل سمیری استاد محترم عزتلو ذهنی افندی حضرتلری بو افكار وتمنیاتمی الك زیاده ترویج بیوره‌جق اولانیدر .

او اقتدار مجسمك قدرت قلمیه و علمیه‌لرینه دها پارلاق بر برهان عد واعتبار اولنه‌جق اولان «القول الجید» نامیله دردست طبع بولنان اثر عالیلریدر . بو اثر محاسن نصابك بر آن اول نشری «شركت مرتبیه» جانبندن رجا اولنور.

مع مافیه عربلرك محاسن ادبیه و كمالات مدنیه‌لرینی بویله برقاچ سوزله افاده‌یه قالقشمق مشـكل بر وظیفه‌در. ذاتاً احوال عمومیـه و خصوصیـه‌لری نقطهٔ اعجـازه موصولدر.

بناء علیه اسلامیتی مكارم اخلاق ایله توصیف بیوران فخر كائنات افندمزك اتباع بی شماریندن معدود بولنان قوم

والای عربی خادم معارف، وحامیٔ مدنیتناملریله یاد ایتمك بحق سزادر.

— عجملر —

اقوام فاضله میاننده، عجملره ادباً برموقع تعیین ایدیله جك اولسه استاد حکمت نامیله یاد اولنه بیلورلر.

منشیٔ، اختلافات تاریخیه‌دن کشف اولنه‌میان کمالات انسانیه‌نك اك بیوك وارث وحامیسی ایران حکماسیدر.

عجملرده فضل وکمال بشر اویله بر مطلع عرفانه قلب اولدی که اوزرمزده مغربلشان زوال شعشعه‌سی، الآن قوای معرفتنی حس ایتدیریور.

او قوم بالای حکمتك، المده‌که قلمله عرض اولنه‌جق برمزیتی عاجزانه برقاچ سوزدرکه بزمله اولان مناسبات کمالیه‌لرینی برکون تذکیراً تقویه ایتمك ایچون لازم کلان شوق وغیرتی حقیقةً محافظه ایده‌جکم.

چونکه ایران ادیبلری، حکیملری نامنه اوروپالیلر طرفندن لسان ستایشده یازیلان آثار ومؤلفاته مقابل او لسان توقیر بزده‌ده اداره اولنمیلدرکه حقوق شناس استادی اولمق تهمتندن الی نهایه بری بولنه‌لم.

بو حق فضیلتی قلماً مدافعه ایسه نه عالی شرفدر که تجارب اعصار ازلیه‌دن کسب فیض انتباه ایدن برملت محترمه‌نك حیات معنویه‌سنه اشتراك ایتمش اولیورز.

تاریخله اشتغال ایدر ذواته ایسه خفایادن عداولنه‌مزکه ترکلرك، عربلرك، عثمانلیلرك تاریخ ظهورینه دکین بر قاچ یوزسنه‌لر شرقلك خزائن حکمت ومعرفتنه محافظ قدردان اولان عجملردر.

حتی هند وچین طریقی محافظه اولندیغی حالده، ایرانك مصر، ویونانیلردن استفاضهٔ علوم یولنده اولان مناسبات تاریخیه‌سنی تعیین ایتمك عادتا درجهٔ استحاله‌ده‌در..

ترقیات صنایعه حرمت و اعتبار ایسه اك اول ایرانده وقوعبولمشدر.

وبو حقایقه مبنی اولسه کرکدرکه فرانسز محررلرندن بری «فن و اسلامیت» نامنده‌کی اثریله اك مشهور اصحاب صنعت ومعرفتك مولدی ایران اولدیغنی اثباته چالشمشدر[*].

فی‌الحقیقه عربلرك؛ مشهور اولان شاعرلرندن غیری فردوسی، سعدی، انوری، حافظ قاآنی کبی شاعرلر حکیملر

---

[*] علی فرخ بکك «تشهیر اباطل» عنوانلی مقاولاتی فرانسز حکیمنه ردیه‌در محترم «طریق» غزته‌سنده نشراولنه‌جقدر.

یتشدیره‌مامش وایران دخی بونلر کبی سائر بر قاچ شاعر وحکیمه مالك اولمامش اولسه لســان حرمتك بودرجه‌سنه مظهر اولدمز ایدی ·

« سعــدی » ایله « حافظ » ایله یالکز عجملر دکل بر جهان مفتخردر .

بنده‌کز، حافظك الڭ کوزل اشعارینی اجنبیلرڭ ازبرنده بولدم ·

بونکله برابر کرڭ عجملر، کرڭ عثمانلیلر، صوڭ درسلرینی عربدن اوقومشلردر .

بز، عثمانلیلر ایسه عربلری افضــل اقوام صره‌سنده کوره‌بیلیرز واقعا عربلرله کورشمدن اول، عجملرله شعر انشاد ایلدیکمزی تاریخ انکار ایتمیور .

لکن لساناً، دیناً، خلقاً عربلره هر ایکی طرفك پك بیوك مناسباتی واردر] .

* * *

کله‌لم ینه مصرلیلره :

مدنیت مصریه‌یه دائر (هرودوت)، (مانه‌تون) دن غیری اعطای معلومات ایدن بولنمامشدر.

۱۸٤۱ ده فرانســوا شامپولیون و اخلافی طرفندن

ایدیلان همم مدنیتپرورانه معرفتیله خطوط مصریه‌نك كشفی او قطعه‌یی بر مرآت فضائل وعوارف حالنه ارجاع ایتمشدر.

***

عبرانیلر — آسیا اقوامی بیننده الك قدیم و الك اخیری عبرانیلردر. یهودیلرك بر اسمی عبرانی و یاخود عبرانیلر، یهودیلرك اجدادیدر .

. . . .

مدنیت اخیره‌یی خرستیانیت ایله برابر تولید ایدن زوده [*] قطعه‌سیدر.

قرون وسطاده آثار عتیقه‌یه دائر عربلردن اول اعطای معلومات ایدن یهودیلردر.

یهودیلرك اوائلده ادبیاته متعلق آثاری اقوال حکمیه واساطیر ودستانلردن عبارت قالمش ایکن ایران حکمدارانندن مشهور کیخسروك امر مساعده‌سیله اسارتدن مملکتلرینه عودت ایلیان اهل یهود فلسفیات و آلهیاتدن خیلی ترقی ایتمشدر.

یهودیلر بیننده خرستیانیتك برنجی وایکنجی عصرلرینه طوغری بك بیوك محررین ومورخین ظهور ایتمشدر :

---

[*] قدس شریف حوالیسی .

فیلون، زوزه‌ف، آبن آزار نام ذواتك آثار ومحرراتی غربلیلر نزدنده حالا معتبر وممدوحدر .

* *
*

یونانیلر ــ یونانیلره دائر بیان مطالعه ایدیله‌جك اولورسه دینه‌بیلورکه مشخصیت بشریه‌یی کمالاتیله برابر انظار بشره عرض ایدن یونان مدنیتدر.

مدنیت یونانیه، یونانستانك کاملاً روما اشغالنه دکین محدود بر دائره‌ده ایکن متعاقباً تشعب ایدوب یعنی آثار مدنیه‌لری روما وایتالیانلر واسطه‌سیله غربیونك آیادیٔ استفاده‌سنه کچمشدر .

یونانیلرك بو بابده مصور کامل طانیلملری، حسن طبیعی‌یی معارف ابتدائیه‌لرینه اس الاساس اتخاذ ایتملریله مدللدر.

ایشته بو حقائقه مبنیدرکه ادبیات یونانیه جمعیتك هر صنف خلقی طرفندن حالا شتایشلرله قبول اولنمقده‌در.

واقعا بزم ادبیات عثمانیه‌مز، یونانیلر بیننده هر بری برر چیغر آچمقله اشتهار ایدن قرق اللی شاعردن یالکز بر هومری طانیر.

فقط غرب ادبیاتی هومر کبی یونان ملتنك اشیل

Echyle، بندار Pindar، سوفوقلی Sophocle، اوریپید Euripide، فدیاس Phidias، پراقس زیتلس Praxitelès، پولیقلت Policlète، اسقوپاس Scopas، آپولونیوس Apollonius، غلیقو Glycou، آپه‌لس Apellès، زوکسیس Zeuxis، پرازیئوس Parrhasius، تیمانت Timante، ایقتینوس Yctinus، کبی اسملرینی درخاطر ایده‌مدیکم شاعر، فاجعه‌نویس، محرر، هیکلتراش دها برچوق ذواتك آثارندن مستفید اولمقده‌در .

ایران ایله ایدیلان (ماراتون) محاربه‌سنده یونانیلرك مکارم اخلاقه، اعالیٔ حسیاته تعلق ایدر نه‌عالی غیرتلری؛ شجاعتلری کورلمشدر . . .

یونانیلر، اجانبك مهاجماتنه مقاومتله برابر معارفه‌دخی خدمتدن کیرو طورمامشلردر .

چونکه الك جدی ترقیاتك حامیسی حمیت وطنیه اولدیغندن تاریخلرده کوریلان (پریقلس عصری) نك اساسی‌ده محبت وطنیه ایدی .

(هومر) ك حالا مقبول انام اولان او ایکی اثری اوائلده وقوعه کلان محاربات ملیه‌نك بر طاقم خاطراتندن باحث اولوب هر صحیفه‌سی برقهرمان مزاریدر .

***

روماليلر ــ روماليلر، افرادندن بولندقلری ملتك ترجمان حسياتی اوله‌مامشلردر.

(ويرجيل) Virgile (اوويد) Ovide (هوراس) Horace نام اوچ روما ادیبی عجز ونقصانلرينی بيان ايچون فرياد ايدوب طورمشلردر.

نته‌کم (سزار) مدنيت يونانيه مخربلکيله متهمدر.

واقعا روماليلره خلف اولان ايتاليانلر بيننده ظهور ايدن (دانت) Dante کبی شاعر و (ميکل آنژ) Michel-ânge و (رافائل) Raphaël کبی رساملر؛ (هومر)ه، (پاراقسيتل)ه معادلدرلر.

* * *

غرب ادبياتنه نقل کلام ايدنجه: اولا ايتاليا، اسپانيا، فرانسه و آلمانيا ايله انکليز ادبياتی ارەسنده اولان علائق وحقائق ادبيه‌يی تتبع ايتمك اقتضا ايدر.

شوقدرکه بوکون معتبر ومظهر قبول عامه اولان فرانسز وبردرجه‌ده انکليز و آلمان ادبياتی اولديغندن طبيعی ديکرلری موضوع بحثمزك خارجنده قاله‌جقدر.

فرانسز ادبياتی اون يدنجی عصره دکين لاتين ويونان اسارتندن قورتيله‌مامشدر.

فرانسه‌نك معارف ادبیه‌سی كبی هرقسم مترقیسنده همت وغیرتی مسلم بولنان (ریشلیو) نك معاصریندن مشهور (قورنین) بر رومالیدن فرق اولنه‌میوردی.

بناءً علیه آتنه‌ده (پریقلس) عصری، رومه‌ده (اوكوست) ایتالیاده اونجی (لئون) یاخود اقوام متأخره بیننده انتباه وفرانسه‌ده اون دردنجی (لوئی) عصرلری مآثر مدنیه‌نك ابتدا ایله انتهاسی دیمكدر.

پك یقین وقتلره دكین آلمان ادبیاتندن محروم ایكن شمدیلرده (كوته) یه (شیللر) ه دائر برفكر بیان ایده‌بیله‌جك عسكریه وملكیه‌دن حمد اولسون خیلی ارباب قلممز والسنه شناسانمز یتشدی ویتشمكده بولنمشدر.

آلمانیاده افكار ادبیه وفلسفیه اون سكزنجی عصرك اوآخریله اون طقوزنجی عصرك اوليا تنه طوغری انتباه بولوب انكلتره‌ده ایسه تجدد افكار ینه بوهنكامه مصادف اولدیغندن لوندره و برلینده انتشار ایدن آثار ومؤلفات كمال اشتیاق ایله پارسده اوقونمغه، تقدیر ایدلمكه باشلادی.

هرنه‌قدر شمال ادبیاتی فرانسه‌یه (رەن) وشمال استیلا اردولریله برابر داخل اولدیسه‌ده آلمانلر، انكلیزلر، اوفیوضات وكمالاته ینه فرانسزلر سایه‌سنده نائل اولمشلردر.

آلمانلر، فرانسزجه تحصیلنه اوقدر هوسکار ایدیلرکه لسان مذکورك سرعت تعمیمی ضمننــده متعدد مکتبلر کشــاد ایدوب حتی انلردن الك مشهوری (قوتشد) Gottsched نام ادیبك اداره‌سنده بولنان مکتب ایدی.

بوندن ماعدا وقوعه گلان اختلالات حسبیله پارسدن آلمانیه‌یه التجا ایدن ملتجیلر میاننده مادام (استائل) کبی ادیبه‌لر بولندی.

انبته نه‌حاجت! بروقت آلمانیاده اوراق رسمیه فرانسزجه تعاطی اولنوب حتی برلین شهرنده بر (اقاده‌می فرانسز) دخی تأسیس ایدلمشیدی.

یك جدی و صمیمی باشلیان بومناسبات وعلائقی یدی سنه محارباتی تا اساسندن محو ایتمشدر.

ذاتاً آلمانلر دخی اجنبی مقلدلکندن خلاصیاب اوله‌بیلمك ایچــون برچاره آرامقــده ایدیلر. نهایت ۱۶۹۸ و ۱۷۸۳ ده ارتحال ایدن (ژوریك) دار الفنونی معلملرندن (بودمر) آلپ جبالی اتکلرنده تشــکیلنه موفق اولدیغی جمعیتــه آلمان گنجلرینی دعوت ایدرك تنویر افکار ادبه باشلادی.

افکار عمومیه معلم بو دمرك بو تشبث خــیرخواهانه وحمیتپرورانه‌سنی تقدیراً دائما معاونتده بولندی.

دراماتورژی Dramaturgie نام‌فاجعات‌ولولاقواوقون LeLacoocon دیکر اثر هیکلتراش صاحبی که ــ فرانسزلرك دیده‌روننه معادلدر ــ آلمان ادبیاتنی حقیقةً اعلایه و معلم بودمز دخی رقیبی (قونتشده) غلبه چالوب بووجهله معارف ادبیهٔ ملیه‌لرینی احیایه موفق اولمشلردر.

اون طقوزنجی عصرك یتشـدیردیکی اعاظم ادبادن شـیللر، کوته ایسه آلمانیانك ترقیات حاضرهٔ ادبیه‌سنك محیلری مقامنده‌در.

شیللر، اوشاعردرکه روحی‌دائما هیئت کائناتدن، مناظر طبیعیه‌دن ذوق آلیردی.

انك نظرنده هر اثر، یا برغزل ویا برفاجعه کبی تأثر بخشا ایدی.

ایشته‌قوجه‌ادیبك بوکون نظر ربای ارباب‌مطالعه‌اولان اصالت‌افکاری؛ طبیعت اشیا ایله ایتدیکی اشتغالاتك کوزل برثمره‌سیدر. شیللرك دها فضله برمزیت ادبیه‌سی وارسه اوده فرانسه‌افکار ادبی‌نزدنده مؤثر وادبی برنفوذ واعتبار قزانمسیدر.

معاصری شـاعر مشهور (کوته) نك کذا طبیعت

شاعرانه‌سی فوق العاده اولوب اقتدار ادیبانه‌سنه ادباً بر حد تعیین ایتمك خیلی مشکلدر.

حتی کوته بدایع قدرتدن خوشلانیر و آنی تاریخ مطالعه‌سندن زیاده سوردی. بوسومسی‌ده شاعرانه‌دکل پرستش درجه‌سنده ایدی.

آلمان ادباسی میانده، ادیب مشهور ویقتور هوغویی بحقّ تقدیر ومواخذه ایدن بوذاتدر [*].

کوته، شوسوزیله‌ده: «ای قدرت آلهیه! زیر هیئتکده انساندن غیری برشی دکلم؛ سنی لایقیله تماشا ایده‌بیلمك ایچون بك چوق زمان یشامق لازمدر.» مفتون بدایع قدرت اولدیغنی اعلان واثبات ایدیور.

مع مافیه بوایکی بیوك شاعره خلف اوله‌رق بر خیلی ارباب شعر و انشا یتشدیسه‌ده آلمانیایی پیرانه ادبله متجمل قیلان اولکیلردر.

* * *

انکلیز ادبیاتنه دائر دور ودراز مطالعاته نه حاجت! انکلیزلرك بربیوك آدمی وارکه:

شکسپیردر!

بوذاتی، انکلتره کبی جمعیتلی بر خلق تقدیر ایدییور

---

[*] مرحوم فؤاد بك، هوغویی طانیمقسزین ترجمهٔ حالنی یازمشدر!

سائر ملل مترقیه افرادی برمباحثه اثناسنده ملتلرینه منسوب اعاظم واعالیدن بش اون ادیبك نامنی ذکر ایدر.

برانکلیز، اوذواته مقابلهٔ شکسپیرك آثارندن علی الاطلاق برصحیفه آچوب: «بواثرك بربیتی سزك اون ادیبکزه مرجحدر» دیه‌رك مخاطبنی سکوته مجبور ایلر.

چونکه انکلیز، تواریخ ادبیه‌یی محاکمه ایدوب کوریورکه یونان، آلمان، فرانسز ادبیاتی ــ حائز اولدقلری مراتب کمالاته ــ یوز ادیبك مساعیٔ جدیه‌سی سایه‌سنده واصل اولمشدر انلرك ایسه برشکسپیری واردر.

بوراسنی ینه شرح ایده‌لم:

فرانسه، ترقیات حاضره‌سنی هر عصرده یتشان برقاچ داهینك همم مشکوره‌سیله تأمین ایتمشدر. اویله داهیلرکه، لسان عصرینی، تصویر حسیاتنه ناکافی کوره‌رك بشقه برطرز بیانده تألیف آثاره چالشمشدر.

شمدی اواثرلر، صاحبلرینك یشادیغی زمانك براعت ترقیاتی عد واعتبار ایدیلیور.

حتی فرانسه‌ده اون یدنجی عصری اون سکزنجی‌یه ترجیح ایدنلر واردر.

* *
*

لسان ادبیمزك تجددینه آرزودارز . چونكه اسلاف ادبانك تكلم ایتدیكی لسان، تجارب ومعلومات اخیره‌مزی ضبط وتحریره مساعد دكلدر . . . .

. . . .

اجمالاً ترقیات ادبیه‌سنه دائر مطالعه بیان ایده‌جكمز برفرانسه قالدی.

فرانسه‌نك ادوار ادبیه‌سنی بر دفعه محاكمه ایده‌لم :

برنجی دور - ده وقوعه كلان انقلاباتك فرانسه معارفنه پك بیوك تأثیری طوقونمشدر.

بوشرف تماميله شارلمانه عائددر. احیا وتجدیدینه موفق اولدیغی تأسیساتدن طولایی برفرانسه قومی تربه‌سی قارشو- سنده حالا خجستهٔ احترامدر.

ایكنجی دورك اوآخرندن اوچنجی دورك بدایتنه طوغری آثار كمالنی اكتسابه چالیشان فرانسه، اون التنجی عصرده ایتالیاده ابتدا ایدن تجددن متنبهه اولمشدر.

بودورلرده یتشان الك مشهور ارباب شعر و انشا رابله، قالوه‌ن، مونتن؛ مارو، رونزار، ره‌نیه، مالرب كبی ذواتدر .

دردنجی‌دور - یاخود اون یدنجی عصر، فرانسه‌نك

اك شعشعه و رونقلی بر زمانی اولوب بو عصرك مابه الافتخاری‌ده اون دردنجی لوئی ایله ریشلیودر.

چونکه بوقرال ایله باش وکیلنك اصحاب اقتداری حمایه ایدوب ترقیات مدنیه‌یه خیلی خدمت ایتدکاری کورلمشدر.

اواصحاب اقتدار ایسه ایتالیایه کلن ملتجیلرك شاکردلری ایدی ایضاحاته لزوم کورلدی:

ایتالیاده اودور تجدده ـ استانبولك فتحی حسبیله ـ عثمانلیلر سبب اولمشدر.

فاتح حضرتلری استانبولی فتح ایتمامش اولسیدی بلکه استفاضهٔ علوم و فنونه اوروپا مشتاقان معرفتی بش التی عصر صکره دعوت اولنوردی.

ایتالیا قومنه ابدی بر شرف قزاندیران قسطنطنیه مهاجرلریدر.

دینه بیلورکه فرانسه‌نك مشاهیر شعرا و محررینی بو صره‌ده یتشمشدر:

قورنین، ده‌قارت پاسقال، مادام دوسوینه، راسین، مولیر، بوالو، لافونتن، مالبرانش، بوسوئه، فنلون، ماسیون، لاروسفوقولد، لابرویر الخ.

لسانمزده بو ذواتك آثارندن اوفق تفك ترجمه‌لری واردر. دها کندیلرینی تقدیردن عاجزز.

(راسین)ك شعری، (فنلون)ك نثری شاعرانه وحکیمانه مطالع فکریه‌دن معدوددر.

راسین، یشادیغی اون دردنجی عصرك مجسم برهیکل ذی کمالیدر.

یا مولیر!...

بو ذاتك شکسپیرله پك زیاده مناسباتی واردر. هر ایکیسنك ده نظری اعماق وقایعه معطوف بولنیوردی.

(لوئی قاتورز) سرایی (مولیر) ایله (راسین)ك افکارینه بر جولانگاه اولمشدی.

بونکله برابر یکدیکری کندی مسلکنی محافظه‌یه چالیشردی. مثلا:

مولیر، انسانی حکیمانه کولدیرر؛ راسین ایسه دوشوندیرر، استغراق وحیرتلره سوق ایدر.

غریب که مولیر قومیق برمؤلف دیه اشتهار ایتمشکن بعضلری طرفندن رفیقنه ترجیح ایدلمشدر.

فرانسه ادبیاتنك بشنجی دوری، وولترك وجودیله افتخار ایدر؛ بو عصرده نه‌قدر آثار ترقی کوریلورسه مؤثری وولتردر.

بوعصر، او ذات کمالات پرورك حیاتیله ابتدا ایدوب انتها بولیور.

گاه مستهزی گورینه‌رك حقیقتی ریب وشبهه‌یه و گاه فضیلتی سیئاته مزج ایله ادبیات وفلسفیاتی احیایه موفق اولان وولتر، پك بیوك بر حکیمدر.

اون‌سکزنجی عصرك مجسم برهیکل ذکاسی وولتردر.

ادبیات اجنبیه‌یی یعنی شپکیری، قالده‌رونی فرانسه‌یه عرض ایدن اك برنجی وولتر اولدیغی کبی فرانسه افکار ادبیه‌سنی — ایکنجی فره‌دریق و قاترینا ایله اولان مناسباتی سایه‌سنده — اجانبه نشر وتعمیم ایلیان ینه او ذاتدر.

واقعا وولتر کبی دها برقاچ دهاتك نامی یاد ایدیله‌بیلور. ازجمله مونتسکیو، روسو، دیده‌رو، بومارشه.

خصوصیله برناردن (دوسن‌پیئر) و (اندره شنیه) لری‌ده ذکر ایده‌بیلورز.

فقط شوزمانه دکین فرانسه، دها اوچ بیوك ذات‌ایله‌ده افتخار ایلیوردی:

هوغو، لامارتین، موسه.

ایتالیاده باشلیان دور تجدد، ریشلیو واون دردنجی لوئی دورلریله وولتر مسلکندن استحصال اولنان نتایج،

و فوائدله برابر شو صوك عصری اوج كماله چیقاردی.

لكن شعره، . . . عائد حسیات؛ تنقیده تاریخه راجع فضائل او اوج ادیبك برنجیسی اولان هوغو معرفتیله ترقی ایتمشدر. اثبات ایدهلم:

رومانتیزمی [*] مسلكی ندر؟

هوغو ورفقاسی طرفندن آچیلان بومكتبك مقصدی افكار عتیقه اصحابنی روحـه كشایش ویرەجك لطیف، بدیع، پارلاق اثرلر یازمغه دعوت ایتمكدی.

فی‌الحقیقه هوغو بو آماله تمامیله موفق اولدی ...

مكتبی ترقی ایتـدی. غربك افكار ادبی او مكتبك شاكردی ویا سرمایهٔ افتخاری عد اولندی...

بو سببـلره مبنیدركه اومعلم ایچون ـ وفاتنده ـ هر اوقومق بیلان شاعره آغلار دیمشدر!

فرانسه قومنه مخصوص ـ شعرده بر آهنك ـ موجدی هوغودر.

---

[*] فرانسه‌نك قدمای ادباسی طرفندن محافظه اولنان اصول انشـا و تحریری ترك و یا اصلاح ایتمكله یكی براصول اتخـاذی مقصدینی معرفدر. بو مسـلكه مغایر حركت ایدنلره قلاسـیك ورومانتسك مؤلفی، ادیبی دینور.

هوغو كيمدر دنيلورسه برمحبنك تعريفنى اوقويه‌لم :
« او، فرانسه بلدهٔ دلاراسنه شارلمان كبى الندهيكى بر عالم، شعشعه‌لى بركره طوته‌رق كلمش وانوار افكارندن بر جهان معرفت حالا استفاضه ايتمكده بولنمشدر »

* * *

شمدى صره بزم ادبيـات عثمانيه‌مزه كلدى ! فقط نه بولده بيان افكار ايتمليـدر، هانكى آثار ادبيه‌مزدن بحث ايتمليدر بيله‌ميورم ! . . .

انكار اولنه‌مز، بعض اديبلرمز، شيوهٔ لسانى برطرز صحيحه ارجاع امليله مشـوقانه خيلى همتلرده بولنديلر ؛ لكن رهبر استرشاد اوله‌جق براثر عرض ايده‌مدكلريچون نقايص ايچنده ابقاى نامه چالشمشلردر . . .

مجددلك اويله‌مى اولور ؟

بوحالده رشـيد و عاكف پاشـالرى تجديد لسـان خصوصنده اواديبلره تقديم ايتمامز لازمكلور.

زيرا رشـيد پاشا ساده يازمنى اوراق سياسيه ورسميه حقنده‌ده مناسب كورمشدر.

فرانسه‌ده رومانتيكلر مجدد ديرلر. چونكه احتياجات

لسانیه‌یه تلافیٔ مافات اوله‌جق یازدقلری آثارك انلردن زیاده بزده دخی لزوم وفائده‌سی حس اولنمشدر.

بنده‌کزجه مجدد، (سید القوم خادمهم) حکمتنه توفیقاً ملتنه اك زیاده خدمت ایدنیدر.

واقعا ادبای حاضره‌مز میاننده مجدد نامیله یاد اولنه‌بیله‌جك بر قاچ ذات واردر:

بری تدوین قواعد ادبیه‌یه بذل مساعی ایدوب افکار شبابی بربشقه لسان‌ایله (تعلیم)ه چالیشیور.

دیکری‌ایسه نظر دقتنی، تاریخك، جمعیتك قرانلقلرینه سمانك آیدنلقلرینه، دریانك درینلکلرینه تنفیذ ایدرك بر طاقم حقیقتلر، معرفتلر کشف ایدیور..

او حقیقتلر، میدانه برطارق، بر ابن الموسی، براشبر، برسفیله چیقاریور.

. . . .

. . . .

. . . .

(بوفون) دهایی صبر دیه تعریف ایتمشدر؛ بزده صبر ایدرز.

نتیجه:

بر خیلی مطالعات عرضندن صکره کتابمزك شو نتیجه قسمنه‌ده کلدك . بوصوك سوزلرم ینه ادبیاته عائد اوله‌جقدر .

بو کتابی تنزلاً نظر مطالعه‌سنه اله‌جق ارباب دقته خفی دکلدرکه کلال وملاله اوغرایان فکرمزدن بورادە برفریاده مجبور اولدق . . .

بوفریاد، هیئت عمومیه‌مزك ادباً بعض نقایصنی اخطار و افهام ایچون مجموعه‌مز صحیفه‌لرنده تکریر عکس صدا ایدوب طوره‌جقدر . .

بر کتاب ــ جائزسه ــ بر قبه‌یه‌ده تشبیه اولنه‌بیلور : قبه ایچنده صدا عکسلری باعث صداع اولمامق ایچون اکثر بالاسندن سمایه قارشی برمنفس کشاد ایدیلور . . ایشته الزم اولانی‌ده بودر . .

اوت ! معارف عمومیه‌نك بزده، بوقسمنك ترقیسنه پك زیاده اعتنا اولنملیدر . تدنیسی نقایصدر !

معلومدرکه بر قومك منظومهٔ فتوحاتی لسان ادبیاتی ایله تصویر ایدیلور ادبیاتك تأثیر معنویسنه بیوك عالملر مغلوب اولمشدر !

مناجات وتضرعاتمز هپ بولسـان ايله مقـارن بارگاه الوهيت اولور.

نه‌درجه اعتماد ايتمشم كه اك كوزل سوزلر، فكرلر، ينه بو لسان ايله تبليغ اولنور مثال اوله‌رق دكل... يوكسك بر توجيهى حائز اولان شو سوزلرى‌ده سورم:

« بو يرده مغترب اولمش، اوچهرهٔ حشمت! »
« بو يرده منكسف اولمش، اونير شوكت! »
« شو كائنات و كمالاته باق نه هيئتـده... »
« مزار شكلنه كيرمش سمايه.. صد حيرت! »
« بو قبـه، تربهٔ سلطـان سـليم اولدر؛ »
« بو تربه، قبـلهٔ عثمانيـاندر اى امت! »

بونلر، چالديران صحراسنده احراز غلبات ايدن مصر فاتحى سليم اول حضرتلرى نامنه اوقونان بر خطبهٔ مرثيه آميزدر.

علويت لسـانه واقف اولميان بو « سليميه » يى نهايتنه قدر اوقوسون، امينم كه شـو بيتى اوقومقـله تصحيح فكر و اعتقاد ايلر:

« الندهِ مشعلهٔ علويهٔ توحيد »
«ايدردى شرق ايله غربى ضياسنه دعوت»

ایشته کوریيورز که ادبیاتك حیاته اولان تأثیر وخدمتی پك آشکاردر.

بناءً علیه ادبیاتی هیئت ملیتمزه ترجمان اوله‌جق بر طرز صحیحه ارجاع ایتملیز . .

او صورتده‌که بر ادیبمزك آثار شعریه‌سنی مطالعه ایده‌جك اولان غربیون، بزم عثمانلی اولدیغمزی تفریقده هیچ بر مشکلاته تصادف ایتمسون . .

بر شاعر کبی – سوزلرم عینیله بن‌ایم، امت دخی شعرمدر – دیملیز چونکه شعر، لسان حسدر دینیور.

. . . .

. . . .

بوراده اسلافی مواخذه‌یه (حق) مز اولمامش اولسه بیله‌بویله سوزلر بیجادکلدر صانیرم؛ زیرا بونلری سویلمکدن مقصدم اسلاف، اویله حرکت ایتمشسه بز باری بشقه بر یولده حرکت ایتملیز دیمکدر.

کندیلرینه عرض احترامدن کیروطورماملیز . . لکن بزه ادبیات صحیحه لازمدر.

باقکز ، هومر ایکی بیك سنه اقدم دنیایه کلمشکن

ابدیته ندیم اوله‌رق کیتمشـدر چونکه (ایلیادا) سی هپ (مردلك) محسوساتیدر .

بیوك اسکندر، آسیا محارباتنی انکله اکمال ایتمشدر ! .

(اشیل) نام شاعرك آثار شعریه‌سی ـ مدافعهٔ وطن ایدرکن ـ آتنه‌لیلرله بر صفده سویلنمشدر ! .

ایتالیالی (دانت)، اك کوزل اثرلرینی ـ وطنی اولان ـ فلورانسی دشمندن استردادی اثناسنده یازمشدر .

شمدی انصاف ایده‌لم، بر طریق ترقی آرایه‌لم :

ادبیاتك معلوم اولان تعریفندن دخی اکلاشیله بیلورکه حسیات عثمانیه‌مزی لایقیله تصویره مساعد بر لسان ادبك احیا و تجدیدینه اولان احتیاجمز، طبیعی ینه اك مشهور ارباب قلمك آثارینه مراجعتله برطرف ایدیله‌جکدر .

بوهمتی، عصر حاضر معارفپرورانندن بکلرز.

یاخود زمانه مراجعت ایدرز . زمان ایسه کماللری، اکرملری، حامدلری، ناجیلری [*] کافی کورمیوب دها مقتدرلرینك یتشمسنه خدمت ایدر .

اکر بو صورتله‌ده تأمین موفقیت ایدیله‌مزسه اوروپا

---

[*] ومعارف ادبیه‌مزك اقسام سائره‌سنه خادم سعد الله پاشا، ابو الضیا توفیق بك، حمید وهبی بك، سزایی بك افندیلری

ملل مترقیه‌سی اره‌لرنده یتشـان اصحاب کمال واقتـدارك آثارندن استفاضه‌یه چالیشیرز .

نته‌کم اوائلده عربلر، یونانیلردن واوروپا ایسـه هم یوناندن، هم عربدن اخذ معلومات وتوسیع دائرهٔ معرفته چالشمشدر. بوطریق مترقیانه‌یه کیتمك بزم ایچون ده قابلدر.

ناجی افنـدینك (مکتوبلرمی) اوقورکن کوزل بر مطالعه‌لرینه‌تصادف ایتدم دیورلرکه: «... ذاتاً اهل اسلام هر نره‌ده بر حکمت کوررسه انی غائبی بولمشجه‌سنه حسن تلقی ایله مأمور دکلمیدر؟

حکیمانه حرکت، هرهانکی ملتده، هر هانکی قومده کوزل بر شی کوریلورسـه آنی محاسن ملیه‌مزه الحـاقه مسارعتدر» بومطالعه سائرلرینه عبرت ویرسه کرکدر.

نه حال ایسه جداً کوزل وطبیعته موافق اثرلر یازمغه باشلیه‌لم بلکه ملل متمدنهٔ‌سائره‌نك ارتقا ایلدیکی درجاته واصل اولمقله اکتساب مزیت ایتمش اولورز!

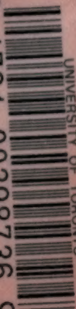
خطا صواب

صحيفه	ياكلش:	طوغرى:
٤٧	حقوق شناس استادى	حقوق ناشناس استادى
٤٨	عربلرك	عربلر
٤٨	مقاولاتى	مقالاتى

LIBRARY
UNIVERSITY
OF TORONTO
NOV
16
1977

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00398736 9